

Üks kultuuri tüvitekste peab sünnipäeva

REIN VEIDEMANN

rein.veidemann@postimees.ee

Lõbusad estoonlased aastast 1920.

On nagu ainek kerkiks vaimu tõus – see luulerida pärineb Gustav Suitsu «Hamleti proloogist», mis loeti ette Estonia teatri- ja kontserdimaja avamisel 24. augustil 1913. Sündmus, mis kroonis mitukümmend aastat eesti kultuuri läbikäidud teed ja avas järgnevad peatükid eesti teatri-, muusika-, aga ka ühiskonnaloos.

Kui rääkida tüvitekstidest, niisugustest märgikompleksidest, millel on juured ja eellugu, aga ka tulevikutähendus, siis on Estonia kahtlemata üks eesti kultuuri tüvitekste, mis on andnud Eestile koguni tema rahvusvahelise käibega riiginime. Sellel sümboli tähenduse omandanud institutsioonil on kolm võimsat kihti: Estonia selts, Estonia teatri- ja kontserdimaja ning omaette seaduse alusel tegutsev Rahvusoper Estonia. Homse suurejoonelise galakontserdiga tähistabki Estonia selts 150. tegevusaastat. Selle lavastaja on seltsi taastamisest alates 1990 esimees olnud Arne Mikk.

Estonia selts, nagu ka mõni kuu varem Tartus asutatud Vanemuise selts, sai alguse laulu- ja mänguseltsina. Estonia seltsi meeskoor osales I üldlaulupeol 1869, pälvides oma esinemisega kullatud autähe. Laulu- ja pasunakoor esines ka Tallinna Jaani kirikus ning jõuti esimeste näitemängude ettekandmisele. Aga just 20. sajandi algul võeti seltsi juhatuse liikmeteks saanud Konstantin Pätsi, Jüri Vilmsi ning Konstantin Koniku eestvedamisel

ette kultuuri ja poliitika rahvuslik eesmärgistamine. Nõnda saabki teoks esmajoones Paul Pinna ja Theodor Altermanni toel kutselise teatri Estonia asutamine.

Seltsi esmane suurem aktsioon on rahakogumine Estonia teatri- ja kontserdimaja ehitamiseks. Sellega seoses on ju käibel koguni legend Juhan Liivist, kes annetanud Estonia hüvanguks oma ainsa kuue, mis kõneleb, kui tähtsa üldrahvaliku ettevõtmisega oli tegemist. Maja valmides hakkas see omandama kultuuritempli kõrval ka rahvuslik-sakraalseid funktsioone. 1919. aastal kogunes kontserdisaali Eesti Asutav Kogu, 1990. aastal asutati sealsamas Eesti Kongress, kahel korral on kontserdisaalis valitud ka Eestile president.

Estonia selts on olnud hiljemgi üldrahvaliku kampaania käivitaja. 1944. aastal osaleti varemeteks pommitatud teatrimaja taastamisel, 1996. aastal algatati teatritele uue katuse paigaldamiseks nn katusekivi kampaania. Selle käigus koguti ligi miljon krooni. Nähtav jälg Tallinna linnaruumis Estonia seltsi tegutsemisest on 2006. aastal Rävalla puisteele püstitatud vana ja uut Estonia maja ühendav mälestusmärk «Aja telg» (autorid Tiiu Kirsipuu ja Ülar Koppel). Teatri lähimbruse tänavatel võime betooni valatuna leida kuulsate estoonlaste jalajälgi.

Ehkki teater ja teatrimaja ise ei vaja enam algusaegadele omast seltsi organiseerivat toetust, ümbritseb Estonia selts nii teatrimaja kui ka selles tegutsejaid vaimse haldjana. Estonia 110. hooaja avamisel 13. augustil Kadriorus presidendi roosiaias peetud kõnes ütles vabariigi president Toomas Hendrik Ilves: «Estonia on meie ajaloo pöördeliste sündmustega väga tihedalt läbi põimunud: on ju Eesti omariikluse mõtegi välja hautud meie oma haritlaste poolt just sellesama teatrimaja seinte vahel. Kui 1910. aastal pandi Estonia teatritele nurgakivi, oli see tegelikult Eesti omariikluse nurgakivi.»

Kui nüüd homme tähistab Estonia selts oma 150. sünnipäeva (asutatud vkj 10. oktoobril 1865), siis võib selles näha ka Eesti riigi, tösi küll, veel kujutlusliku riigi sünnipäeva.

